

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

Pohjanmaan hyvinvointialueen yhteisöllinen asuminen

Palvelukuvaus 1.0

5.6.2024 (sis. hallituksen korjaukset 17.6.2024 § 138)

Tiivistelmä

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 b §:n mukaan hyvinvointialueen järjestämistehtäviin kuuluu yhteisöllisen asumisen järjestäminen esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilön hallinnassa on tarpeita vastaava asunto ja tarjolla on sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Lain mukaan yhteisöllistä asumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarve on kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi. Oman asunnon lisäksi asukkaalla on käytössä yhteiset tilat oleskeluun ja seurusteluun. Painopiste on yhteisöllisyydessä. Asukas maksaa yhteisöllisen asumisen asunnosta vuokraa.

Yhteisöllisen asumisen palvelut järjestetään omana kokonaisuutena, kuten tukipalvelut, kotihoito ja tarvittaessa myös muita palveluita. Näistä palveluista asukas maksaa palvelumaksun kotiin annettavien palvelujen periaatteen mukaisesti.

Yhteisöllinen asuminen voi olla parhaiten sopiva vaihtoehto tilanteissa, joissa henkilö kokee yksinäisyyttä, turvattomuutta, eristyneisyyttä tai psykososiaalista pahoinvointia. Henkilöllä tulee olla riittävä kyky toimia yhdessä muiden henkilöiden kanssa ja mahdollisissa palotilanteissa henkilön on pystyttävä toimimaan tarkoituksenmukaisesti.

Tämä asiakirja muodostaa palvelukuvauksen Pohjanmaan hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen toimintamallista. Hyvinvointialueen tehtävänä on järjestää yhteisöllistä asumista eri asiakasryhmille - ikääntyneille, vammaisille sekä mielenterveysongelmista ja/tai päihteiden väärinkäytöstä kärsiville henkilöille. Näille asiakasryhmille yhteistä on se, että he tarvitsevat tukea selviytyäkseen arjestaan ja huolehtiakseen itsestään.

Sisällys

Tiivistelmä	2
1 Johdanto	4
2 Taustaa ja määritelmät	5
Sosiaalihuoltolain mukaiset asumismuodot	5
Mitä yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan?	6
Mitä senioriasumisella tarkoitetaan?	6
Mitä hybridiasumisella tarkoitetaan?	7
3 Hakeminen, myöntämisperusteet ja asiakassuunnitelma	8
Hakuprosessi, asumisen ja palvelujen myöntäminen (ikäihmiset)	8
Myöntämisperusteet (ikäihmiset)	9
Asiakassuunnitelma	11
4 Kotihoito ja muut sosiaalipalvelut	11
5 Henkilöstö ja vastuuhenkilö	12
Kotihoidon henkilöstö	12
6 Omaiset ja vapaaehtoistoiminta	13
7 Kiinteistö ja toimitilat	13
Asunnot	14
Siivous, puhtaanapito ja vaatehuolto	14
Turvallisuus, poistuminen ja pelastussuunnitelma	15
8 Asiakkaiden asema ja oikeudet	15
9 Asiakasmaksut	16
Vuokra	16
Palvelumaksu	16

1 Johdanto

Tulevaisuudessa tarvitaan eri ikäryhmien tarpeisiin soveltuvia asuntoja ja asuinympäristöjä. On tärkeää, että kaikki ikäryhmät voivat toimia optimaalisen toimintakykynsä mukaisesti ja osallistua aktiivisesti yhteisönsä toimintaan. Itsehoito ja omatoimisuus korostuvat yhä vahvemmin asumispalvelujen ja muiden palvelujen kehittämisessä. Myös kuntien ja muiden yhteistyökumppaneiden välistä yhteistyötä tulee kehittää aktiivisesti ennaltaehkäisevästä näkökulmasta.

Asumispalvelujen kehittämisessä on otettava huomioon asukkaiden oikeus yhdenvertaisiin palveluihin. Palvelut voidaan myös toteuttaa eri tavoin eri puolilla hyvinvointialuetta. Erikokoisten kuntien, taajamien ja haja-asutusalueiden tilanteet ovat hyvin erilaisia. Yhteisöllinen asuminen voi olla vaihtoehto, kun itsenäinen asuminen omassa kodissa ei enää ole mahdollista. Yhteisöllinen asuminen sopii henkilölle, joka tarvitsee turvallista ja sosiaalista kanssakäymistä mahdollistavaa asumismuotoa.

Yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan asumista omassa esteettömässä asunnossa, joka sijaitsee turvallisessa asuinkokonaisuudessa ja jossa asukkaille on tarjolla yhteisöllisyyttä, sosiaalista kanssakäymistä ja omaa aktiivisuutta edistävää toimintaa. Palvelut järjestetään kotiin annettavina palveluina asiakassuunnitelmaan mukaan. Asumispalveluja kehitettäessä on huomioitava eri ikäryhmien palvelutarpeet ja asiakaslähtöisyys. Asuntojen ja asuinympäristöjen tulee olla ikäystävällisiä, muunneltavia ja sopivuuteen perustuvia. Asunnoissa tulee olla keittomahdollisuus. Ennaltaehkäisevä näkökulma luo perustan asumisen tukemiselle ja palvelujen tuottamiselle. Myös teknologia tukee entistä tehokkaammin kotona asumista. Digitaaliset palvelut, tekniset ratkaisut ja apuvälineet integroidaan osaksi arjen toimintaa. Toimijoiden välinen yhteistyö edistää asumispalveluiden kehittämistavoitteiden saavuttamista ja niiden toimenpiteiden toteuttamista, jotka lisäävät kustannusvaikuttavuutta ja tarkoituksenmukaista henkilöstöresurssien käyttöä.

2 Taustaa ja määritelmät

Asumispalvelujen, asuinympäristöjen ja iäkkäille henkilöille soveltuvien asumismuotojen ja palveluiden kehittäminen vaatii monien toimijoiden ja toimenpiteiden lisäksi myös asennemuutosta. Lähtökohtana on se, että kaikki henkilöt ovat tasavertaisia toimijoita osana yhteiskuntaa. Tasavertaisuuden vaatimus koskee myös heitä, joilla on alentunut toimintakyky ja joilla on kohonnut hoidon ja huolenpidon tarve. Asumispalveluiden ja palvelutarjonnan kehittämisessä on korostettava ns. paikallaan ikääntymisen (ageing-in-place) periaatetta. Ikääntyvä väestö tarvitsee tukea voidakseen asua omassa kodissaan myös silloin, kun heidän palvelutarpeensa kasvaa. Monimuotoisten asumismuotojen ja ennaltaehkäisevien palvelujen kehittäminen johtaa pitkällä tähtäimellä siihen, että ympärivuorokautisen palveluasumisen tarve vähenee ja siihen, että sen asiakasrakenne muuttuu.

Sosiaalihuoltolain mukaiset asumismuodot

Sosiaalihuoltolain 21–22 §:ssä säädetään asumispalvelumuodoista. Asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen, yhteisöllinen asuminen, ympärivuorokautinen palveluasuminen ja laitospalvelut. Pohjanmaan hyvinvointialueen järjestämät asumispalvelut perustuvat voimassa olevaan lainsäädäntöön. Kaikki asumispalvelut eivät koske ikääntyneitä.

- Tilapäinen asuminen; lyhytaikaisiin ja kiireellisiin tarpeisiin.
- Tuettu asuminen; itsenäisen asumisen tukemiseen tai siihen siirtymisen mahdollistaminen sosiaaliohjauksen tai muiden sosiaalipalvelujen avulla (vammaisuus, psykososiaaliset tarpeet).
- Yhteisöllinen asuminen; asiakkaille, jotka tarvitsevat esteettömän ja turvallisen asunnon ja jossa heille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Palvelut ovat kotiin annettavia palveluita.
- Ympärivuorokautinen palveluasuminen; asiakkaille, jotka tarvitsevat hoitoa ja huolenpitoa ympäri vuorokauden.
- Ympärivuorokautista palveluasumista järjestetään henkilön tarpeen mukaan pitkäaikaisesti tai lyhytaikaisesti. Lyhytaikainen palveluasuminen (=intervallihoido) voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toistuvaa.
- Laitospalvelut: Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitoksessa vain, jos se on henkilön terveyden ja/tai turvallisuuden kannalta perusteltua silloin, kun asiakas tarvitsee lääketieteellisestä syystä hoitoa ja huolenpitoa ympäri vuorokauden.

Mitä yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan?

Yhteisöllinen asuminen on käsite, joka korvaa aiemmin käytetyn tavallisen palveluasumisen käsitteen. Käytännössä muutos tarkoittaa asumisen ja palveluiden (tukipalvelut, kotihoito) eriyttämistä. Tavallinen palveluasuminen sisälsi sekä asumisen että palvelut. Yhteisöllisen asumisen osalta hyvinvointialue tekee erillisen päätöksen asumisesta ja erillisen päätöksen palveluista kuten tukipalveluista ja/tai kotihoidosta. Sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta on tärkeä osa yhteisöllistä asumista.

Muutoksella on pyritty selkeyttämään eri asumismuotojen erot. Yhteisöllisen asumisen tarkoituksena on vahvistaa henkilön itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta sekä lisätä turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisöllinen asuminen myönnetään hallintopäätöksellä sosiaalipalveluna sosiaalihuoltolain mukaan. Yhteisöllistä asumista myönnetään palvelutarpeen arvioinnin perustella henkilölle, joka täyttää hyvinvointialueen yhteisöllisen asumisen myöntämisperusteet. Myöntämisperusteet on kuvattu tämän asiakirjan kappaleessa kolme.

Koska palvelut ovat kotiin annettavia palveluita laki ei edellytä yhteisölliseltä asumiselta ns. omaa henkilökuntaa asukkaiden palvelujen (kotihoito, tukipalvelut) toteuttamiseksi.

Yhteisöllisessä asumisessa on vastuuhenkilö, joka koordinoi kokonaisuutta, toimii yhteyshenkilönä ja suunnittelee sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa.

Yhteisöllinen asuminen on ilmoitusvelvollinen sosiaalipalvelu. Palveluntuottajan on tehtävä kirjallinen ilmoitus ennen toiminnan aloittamista, päättymistä tai muuttamista. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) tuli voimaan tammikuussa 2024. Uusien yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien on rekisteröidyttävä Soteri-rekisteriin, joka on Valviran ja aluehallintovirastojen yhteinen rekisteri. Ennen 20.1.2024 toimineet yksityiset rekisteröidyt palveluntuottajat voivat jatkaa toimintaansa normaalisti. Julkisten palveluntuottajien rekisteröinti aloitetaan tammikuussa 2026.

Mitä senioriasumisella tarkoitetaan?

Senioriasuminen tarkoittaa ikääntyneille kohdennettua asumismuotoa. Senioriasumisessa henkilöllä on oma asunto ja mahdollisuus käyttää yhteisiä tiloja. Senioriasumista ylläpitävät yleensä kunnat, yhdistykset ja muut järjestöt. Senioriasumisen järjestäminen ei kuulu hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen eikä se edellytä hyvinvointialueen sosiaalihuoltolain mukaista päätöstä. Senioriasumisessa henkilö asuu vuokralla ja tekee vuokrasopimuksen kiinteistön omistajan tai vastaavan toimijan kanssa. Senioriasumisessa henkilö voi ostaa hyvinvointipalveluja tai hakea tukipalveluja ja kotihoitoa hyvinvointialueen kautta.

Hyvinvointialueen kotiin annettavat palvelut perustuvat palvelutarpeen arviointiin ja päätökseen.

Mitä hybridiasumisella tarkoitetaan?

Hybridiasuminen tarkoittaa käsitteenä sitä, että asumiskokonaisuus muodostuu erilaisista asumismuodoista esimerkiksi yhteisöllisestä asumisesta ja ympärivuorokautisesta palveluasumisesta. Hybridiasumismuodon eräänä vahvuutena voidaan nähdä mahdollisuus resurssien tarkoituksenmukaisempaan kohdentamiseen ja yhteiskäyttöön palvelutuotannossa. Asiakkaiden näkökulmasta voidaan palvelutarpeen lisääntyessä tuottaa palveluita joustavammin. Asiakkaan tarvitsemia palveluita voidaan mahdollisesti lisätä ilman, että hänen tarvitsee muuttaa toimintakyvyn muuttuessa.

3 Hakeminen, myöntämisperusteet ja asiakassuunnitelma

Hyvinvointialueella on hallituksen hyväksymät myöntämisperusteet sosiaalihuollon palveluille. Yhteisöllisen asumisen myöntämisperusteet koskevat Pohjanmaalla yhteisöllistä asumispaikkaa hakevia. Myöntämisperusteet kuvataan tässä kappaleessa.

Hakuprosessi, asumisen ja palvelujen myöntäminen (ikäihmiset)

Alueelliset SAS-työryhmät huolehtivat Pohjanmaan hyvinvointialueella yhteisöllisen asumispaikkojen ja palveluiden myöntämisestä kuten myös toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnista. Iäkkäiden yhteisöllistä asumista koskeva hakemus kohdistetaan SAS-työryhmälle. Hakemuksen voi panna vireille henkilö, perheenjäsen tai viranomainen. Hakulomakkeita saa hyvinvointialueen toimipisteistä ja digitaalisessa muodossa hyvinvointialueen verkkosivuilta. (www.pohjanmaanhyvinvointi.fi) SAS-työryhmä arvioi moniammatillisesti asiakkaan kokonaistilanteen osana hakemuksen käsittelyprosessia.

Paikka yhteisöllisessä asumisessa myönnetään viranhaltijan päätöksen perusteella. Asiaa käsittelevä viranhaltija tekee kirjallisen palvelupäätöksen sen jälkeen, kun SAS-työryhmä on ottanut kantaa hakemukseen. Päätös perustuu asiakkaan palvelutarpeesta laadittuun yksilölliseen kokonaisarvioon. Viranhaltija myöntää paikan yhteisöllisestä asumisyksiköstä sosiaalipalveluna sosiaalihuoltolain 21 b §:n mukaisesti. Päätöksestä tiedotetaan asiakkaalle. Palvelupäätös sisältää asiakkaalle laaditun asiakassuunnitelman. Kun päätös on annettu tiedoksi ja asiakkaalle on ilmoitettu, että asunto on muuttovalmis, on paikka yhteisöllisessä asumisyksikössä vastaanotettava viiden (5) päivän kuluessa. Asiakas tekee vuokrasopimuksen kiinteistön omistajan tai vastaavan kanssa.

Jos asiakas on päätökseen tyytymätön, hän voi lähettää oikaisuvaatimuksen Pohjanmaan hyvinvointialueen yksilöasioiden jaostoon. Ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemiseen ovat liitteenä päätöksessä.

Päätös voi myös olla kielteinen, jolloin hakemus hylätään eikä paikkaa myönnetä. Jos asiakkaalle on myönnetty paikka yhteisöllisestä asumisyksiköstä, hyvinvointialueen on pystyttävä järjestämään se asiakkaalle kolmen kuukauden kuluessa. Yhteisöllisen asumiseen liittyvistä palveluista tehdään erillinen päätös.

Myöntämisperusteet (ikäihmiset)

Myöntämisperusteet on koottu siten, että hakijan kokonaistilanne, toimintakyky, hyvinvointi, sosiaalinen toiminta ja asumisympäristö tulee huomioitua. Päätös yhteisöllisestä asumisesta perustuu aina henkilön yksilölliseen kokonaisarviointiin, jossa myöntämisperusteet ovat suuntaa antavia.

Lähtökohtana on asiakkaan palvelutarpeen arviointi, joka tehdään yhteistyössä asiakkaan, hänen läheistensä ja mahdollisten sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa. Moniammatillinen arviointi perustuu asiakkaan arjen suoriutumisen arviointiin kuten myös terveyden ja hyvinvoinnin arviointiin sekä keskusteluihin, jotka liittyvät asiakkaan omiin toiveisiin ja käsityksiin voimavaroista ja niiden vahvistamisesta. Arviointiprosessi sisältää tietoa eri vaihtoehtoista, joiden avulla asiakas voi toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan. Arvioinnissa ja päätöksenteossa hyödynnetään RAI-arviointitietoa, jonka avulla saadaan kuva asiakkaan suoriutumisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Yhteisöllisen asumisen edellytyksenä on se, että asukas hyötyy yhteisöllisyydestä ja kykenee osallistumaan siihen. Asukkaalla tulee olla kotona asumista vaikeuttavia tekijöitä esimerkiksi liikkumisen tai kävelyn osalta sekä arjen askareissa ongelmia. RAI mittaritietoa käytetään kuvaamaan kognitiivista suoriutumista (CPS mittari, jonka arvo on 0-6) ja fyysisen (ADL) suoriutumisen tasoa (Hierakkinen ADL mittari, jonka arvo on 0-6). Mitä suurempi arvo, sitä heikompi on suoriutuminen.

CPS-mittari (0–6) kuvaa asiakkaan kognitiivista suoriutumista kuten lähimuistamista, ymmärretyksi tulemista ja päivittäistä päätöksentekoa: CPS arvo on 0-2

- Henkilö pystyy pääsääntöisesti tekemään tarkoituksenmukaisia arjen päätöksiä ja pystyy toimimaan omassa asunnossa.
- Henkilö hyötyy asumisen (ryhmä)yhteisöstä ja sosiaalisesta osallistumisesta, kun hän pystyy vuorovaikuttamaan (tulla ymmärretyksi ja ymmärtää pääsääntöisesti).
- Henkilöllä on yksinäisyyden ja/tai turvattomuuden tunteita, joiden ennustetaan vähenevän yhteisöllisessä asumisessa.

ADLh-mittari (asteikko 0–6) kuvaa asiakkaan fyysisistä toimintakykyä kuten kykyä syödä, hoitaa hygieniaa, käydä wc:ssä ja liikkua. ADL arvo on 1–4

- Henkilö tarvitsee ohjausta/apua hygienian hoidossa tai käydessään wc:ssä
- Henkilö pystyy syömään/vastaanottamaan ravintoa
- Henkilöllä on liikuntakykyä jäljellä

EVAC-mittari (asteikko 0–9) arvioi henkilön kykyä toimia palotilanteessa (poistumiskykyä), EVAC mittarin arvo on 7 tai vähemmän

- Asukas kykenee toimimaan, jos hänen asunnossaan syttyy tulipalo, hän pystyy hälyttämään apua mutta ei välttämättä pääse itsenäisesti ulos huoneesta.

IADL-mittari (asteikko 0–6) kuvaa henkilön kykyä hoitaa päivittäisiä asioita (aterioiden valmistaminen, puhelimen käyttö, tavalliset kotitaloustyöt), IADL arvo on 4 tai vähemmän

- Henkilö kykenee käyttämään puhelinta tai turvapuhelinta ja pyytämään apua tarvittaessa
- Henkilöllä ei ole paljon vaikeuksia kaikissa IADL toiminnoissa

RAI-mittaritiedon lisäksi huomioidaan myös seuraavat tekijät:

- mieliala ja käytösoireet: sosiaalisesti poikkeava käyttäytyminen, johon ei voida vaikuttaa on haaste yhteisöllisessä asumisessa.
- sosiaalinen toimintakyky ja psykososiaalinen terveys: sosiaaliset suhteet, yksinäisyys, sosiaalisen aktiivisuuden muutokset ja yksin vietetty aika
- palvelujen käyttö; säännölliset kotihoitokäynnit useita kertoja vuorokaudessa (noin 30 tuntia/kuukausi), yökäyntien tarve
- asiakkaan kotiympäristön arviointi. Voiko yhteisöllinen asuminen lisätä turvallisuutta?

Yhteisöllistä asumista myönnettäessä päätös tehdään asiakkaan yksilöllisen kokonaistilanteen perusteella, jossa huomioidaan myös

- Asiakkaan itsemäärääminen ja asiakkaan kiinnostus muuttaa yhteisölliseen asumiseen
- Asiakkaan hyöty yhteisöllisen asumisen luonteesta (esim. itsenäinen asuminen ei turvattomuuden vuoksi ole mahdollista).
- Asiakkaan oma kokemus yksinäisyydestä ja turvattomuudesta on olennainen osa palvelutarvetta.
- Nykyinen asuin- ja kotiympäristö on todettu riittämättömäksi turvaamaan henkilön asumistarpeet. Asunto ei ole turvallinen, se ei ole henkilön toimintakykyyn nähden riittävän esteetön eikä asunnon puutteita voida korjata muutostöillä ilman kohtuuttoman suuria kustannuksia.
- Muut mahdolliset tekijät

Asiakassuunnitelma

Yhteisöllisen asumisen kotiin annettavat palvelut järjestään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluina yksilöllisen hoidon- ja palvelutarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun asiakassuunnitelman perusteella. Myönnettäviä sosiaalipalveluja ovat kotihoito, tukipalvelut ja tarvittaessa myös muut palvelut. Yhteisöllisen asumisen asiakkaille voidaan järjestää myös omaishoitoa omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) mukaan. Palvelu voidaan myöntää myös palvelusetelinä. Asiakassuunnitelmassa määritellään myönnettyjen tukipalvelujen ja kotihoidon laajuus. Kotihoito toteutetaan tuntimääräisesti asiakassuunnitelmassa sovitulla tavalla.

Asiakkaan avuntarvetta vastaavat palvelut määritellään asiakassuunnitelmassa yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa muiden toimijoiden kanssa. Asiakassuunnitelma perustuu aktivoivaan näkökulmaan, jossa hyödynnetään asiakkaan voimavaroja ja kykyjä.

Asiakassuunnitelman tulee sisältää konkreettisia tavoitteita, jotka tukevat asiakkaan itsenäisyyttä ja mahdollisuuksia edistää sosiaalista vuorovaikutusta. Asiakassuunnitelmaa päivitetään ja arvioidaan säännöllisesti ja erityisesti silloin, kun asiakkaan palvelutarpeet muuttuvat merkittävästi.

Jos asiakkaan toimintakyky heikkenee merkittävästi eikä hänellä enää ole edellytyksiä osallistua aktiivisesti asumisyksikön tarjoamaan yhteisöllisyyteen, asiakkaan palvelutarve arvioidaan uudelleen. Jos arvioinnissa todetaan, ettei yhteisöllinen asuminen enää vastaa asiakkaan tarpeita, haetaan yhteistyössä vaihtoehtoisia ratkaisuja.

4 Kotihoito ja muut sosiaalipalvelut

lääkkäät henkilöt käyttävät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, joiden järjestäminen on hyvinvointialueen vastuulla. Sosiaalihuollon palvelut myönnetään henkilön tarvearvion perusteella. Sosiaalihuoltolain 19 a §:n mukaan yhteisöllisessä asumisessa asiakkaalle voidaan myöntää kotihoitoa sen varmistamiseksi, että henkilö selviytyy jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista kodissaan ja elinympäristössään. Hänelle voidaan myöntää myös sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaisia tukipalveluja.

Kotihoidon perustehtävänä on tukea iäkkäiden, toipilaiden, monisairaiden ja vammaisten toimintakyvyn ja terveydentilan ylläpitämistä siten, että asuminen on turvallista. Asiakasta tuetaan selviytymään jokapäiväisen elämän toiminnoista hänen yksilölliset voimavaransa huomioon ottaen. Yhteisöllisessä asumisessa tuotettava kotihoito voidaan järjestää hyvinvointialueen omana palveluna, kilpailuttaa ostopalveluna tai toteuttaa palvelusetelillä. Riippumatta siitä, miten kotihoitoa tuotetaan, siinä noudatetaan hyvinvointialueen

hyväksymiä periaatteita ja ohjeita. Kotihoito tukee vuorokaudenajasta riippumatta asiakkaan palvelutarvetta ja edistää asiakkaan kykyä asua omassa kodissa tai yhteisöllisessä asumisyksikössä.

Kotiin annettavina palveluina tuotetaan myös teknologisia ratkaisuja, joilla tuetaan yhteisöllisen asumisen asukkaiden arjen toimintaa ja lisätään turvallisuutta. Kyse voi olla terveydenhuoltoon liittyvästä teknologiasta sekä muista arkea helpottavista teknisistä ratkaisuista, esimerkiksi lääkeautomaatit, etäluettavat verenpaine- ja verensokerimittarit, GPS-rannekkeet, videopuhelinpalvelut, ovihälyttimet ja liiketunnistimet.

5 Henkilöstö ja vastuuhenkilö

Vanhuspalvelulaki (980/2012) ei edellytä, että yhteisöllisessä asumisyksikössä on paikalla henkilöstöä. Palvelut tuotetaan kotiin annettavina palveluina asiakassuunnitelman ja palvelupäätöksen tuntimäärän mukaisesti.

Hyvinvointialue vastaa sosiaalista osallistumista edistävän toiminnan järjestämisestä. Jotta sosiaalihuoltolain mukainen yhteisöllisen asumisen tavoite täyttyisi, on yksikössä oltava vastuuhenkilö. Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 10 §:n 4 momentin mukaan palveluntuottajan on nimettävä yksikölle vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö vastaa palvelutoiminnan johtamisesta ja siitä, että palvelut täyttävät niille asetetut vaatimukset koko niiden suorittamisen ajan. Vastuuhenkilöllä tulee olla toiminnan edellyttämä riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito.

Pohjanmaan hyvinvointialueen yhteisöllisestä asumisesta vastaava henkilö vastaa sosiaalisen toiminnan koordinoinnista ja yksikön omavalvonnasta. Vastuuhenkilö suunnittelee ja koordinoi sosiaalista toimintaa asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden, toiveiden ja kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Sosiaalisen toiminnan konkreettiseen toteuttamiseen voivat osallistua esimerkiksi omaiset, vapaaehtoiset, yhdistykset, järjestöt tai yksityiset palveluntuottajat.

Vastuuhenkilöllä on kokonaisvastuu yhteisöllisen asumisen toiminnasta ja asiakkaille myönnettävien sosiaalipalvelujen (kotihoito, tukipalvelut) toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Vastuuhenkilö tekee yhteistyötä kotihoidon, palveluohjauksen ja kuntoutuksen henkilöstön kanssa.

Kotihoidon henkilöstö

Kotihoidon henkilökunta tekee kotikäyntejä yhteisöllisen asumisyksikön asukkaiden luo asiakassuunnitelman ja siinä hyväksytyjen palvelujen ja tuntimäärien mukaisesti.

Sosiaalihuoltolain 19 a §:n mukaan iäkkäiden henkilöiden kotihoito on suunniteltava siten,

että kotikäynteihin on riittävästi henkilökuntaa. Kotihoidossa henkilökunnan työtehtävät ja työajat suunnitellaan siten, että yhteisöllisen asumisyksikön asiakkaat saavat kotihoidon palveluja palvelupäätöksessä ja asiakassuunnitelmassa hyväksytyyn määrään. Kotihoidon henkilökunnan osaamisen tulee vastata asiakkaan palvelutarpeita ja työtehtävien vaatimuksia. Yöpartio tekee suunniteltuja kotikäyntejä yhteisöllisen asumisyksikön asukkaille ja vastaa asukkaiden yöaikaisiin turvahälytyksiin.

Yhteisöllisessä asumisessa toimivilla kotihoidon työntekijöillä voi olla hoiva-avustajan pätevyys. Hoiva-avustajat voivat tehdä kotitöitä ja muita käytännön tehtäviä. Yhteisöllisessä asumisyksikössä voidaan myös työllistää työllistymistukea saava työtön lyhyemmäksi tai pidemmäksi ajaksi.

6 Omaiset ja vapaaehtoistoiminta

Muuttaminen yhteisölliseen asumisyksikköön on ikäihmiselle uusi tilanne. Tällöin on tärkeää, että hänen yhteydenpitonsa sukulaisiin, ystäviin ja muihin läheisiin säilyy. Omaisilla ja muilla läheisillä on keskeinen rooli tukea tätä muutosprosessia ja edistää palvelujen toteuttamista. Yhteisöllisen asumisen luonteen vuoksi on ensiarvoisen tärkeää tukea omaisten ja läheisten mahdollisuuksia osallistua ikäihmisen arjen toimintaan. Asukkaat ja omaiset voivat osallistua sosiaalisen kanssakäymisen ja siihen liittyvän päivittäisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen myös. Yhteisöllisen asumisyksikön asukkaille voidaan myöntää omaishoidon tukea. Omaishoidon tuki on tarveharkintainen sosiaalipalvelu, joka edellyttää, että omaisilla on kiinnostusta ja edellytykset osallistua iäkkään henkilön hoitoon ja hoivapalveluihin. Omaisten ja eri palveluntuottajien vastuunjaon on oltava selkeä ja se on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Vapaaehtoistoiminta on tärkeä voimavara yhteisöllisessä asumisessa. Yhdistyksillä, järjestöillä, seurakunnilla, omaisilla, opiskelijoilla ja muilla vapaaehtoisilla on mahdollisuus osallistua yhteisen toiminnan suunnitteluun yhdessä asukkaiden kanssa. Vastuuhenkilö toimii sidosryhmien yhteyshenkilönä. Vastuuhenkilö järjestää asukkaille ja vapaaehtoisille mahdollisuuden osallistua yhteisen toiminnan suunnitteluun asiakkaiden kiinnostuksen kohteiden pohjalta.

Yhteisöllisen asumisen sosiaalisen toiminnan koordinointi ja toteuttamisen suunnittelu on hyvinvointialueen järjestämisvastuulla.

7 Kiinteistö ja toimitilat

Toimitilojen tulee olla esteettömiä ja turvallisia sekä edistää ikäihmisten itsenäisyyttä tarkoituksenmukaisilla tilaratkaisuilla, kalusteilla, laitteilla ja tekniikalla. Kiinteistössä tulee olla

verkkoyhteydet tärkeänä osana infrastruktuuria, joko kattavana WLAN-verkkona tai optisen kaapelin kautta. Ikäihmisten asumista tuottavia kiinteistöjä ja tilaratkaisuja säätelevät mm. asuntosuunnitteluasetus, esteettömyysasetus ja RT-kortisto vanhusten palveluasumisesta (2013). ARA korostaa asuntorakentamisessa muunneltavuutta, palveluiden läheisyyttä, liikenneyhteyksiä ja riittävän kokoisia rakennuskomplekseja esimerkiksi hybridejä. Eri hyvinvointialueilla suunnitteilla olevien uusien yhteisöllisten asumiskokonaisuuksien asuntomäärä on ollut noin 60 asuntoa/kokonaisuus. Suunnittelutyö on alueilla toteutettu esimerkiksi kumppanuusmalleja ja kilpailutusta hyödyntäen.

Asunnot

Yhteisöllisen asumisyksikön asunnoissa erillinen makuualkovi parantaa asumismukavuutta. Asunnoissa on oltava esteetön wc ja kylpyhuone sekä keittomahdollisuudella varustettu keittiö. Asunnon kokosuositus on noin 30 neliometriä yksin asuville (ARA:n vaatimusten mukaan). Kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta rakennuksessa tulisi olla riittävä määrä asuntojkoa. Kiinteistössä ja huoneistoissa on oltava mahdollisuus tuloilman jäähdyttämiseen, jotta sisälämpötila ei pääse kesällä nousemaan liian korkeaksi. Asukas kalustaa itse asuntonsa.

Asukkaalla on oikeus elää omassa asunnossa haluamallaan tavalla. Hänellä on oikeus tehdä omat valintansa ja päättää omista päivittäisistä asioistaan. Toisaalta asukas ei saa olla häiriöksi tai vaaraksi muille asumisyksiköissä asuville henkilöille.

Asuntonsa lisäksi asukkaalla on käytössään yhteisöllisen asumisyksikön yhteiset tilat. Hyvinvointialue voi vuokrata osan yhteisistä tiloista ja sisustaa ne tarvittaessa, kuten ruokasalin, päivähuoneen ja käytävät. Hyvinvointialue vuokraa henkilöstön käyttämät tilat.

Siivous, puhtaanapito ja vaatehuolto

Asiakkaalle myönnetään tukipalveluja yksilöllisen palvelutarpeen mukaan. Tukipalvelut voivat olla esimerkiksi ateria-, siivous- ja vaatehuoltopalveluja. Asiakas voi ostaa tukipalveluja valitsemaltaan yksityiseltä palveluntuottajalta tai hakea tukipalveluja hyvinvointialueen kautta. Palveluohjaus auttaa järjestämään sopivat tukipalvelut.

Asiakas vastaa itse perustarvikkeista, kuten wc-paperista, talouspyyhkeistä, hygienia- ja siivoustarvikkeista sekä kaikista vaatehuoltoon ja siivoukseen liittyvistä kustannuksista. Hyvinvointialue vastaa yleisten tilojen, toimistotilojen ja henkilökunnan tilojen siivouksesta. Yhteisöllisessä asumisyksikössä ei saa pitää lemmikkieläimiä.

Pienet käytännön tehtävät, jotka eivät sisälly kiinteistönhoitajan työtehtäviin, kuten pienet korjaustyöt, huonekalujen siirtäminen, kalusteiden ja apuvälineiden korjaus jne., hoidetaan ostopalveluilla. Kustannuksista vastaa toimeksiannon tilannut osapuoli.

Turvallisuus, poistuminen ja pelastussuunnitelma

Asiakkaiden, vierailijoiden ja työntekijöiden turvallisuuden varmistaminen on osa yhteisöllisen asumisyksikön toimintaa. Tavoitteena on varmistaa, että asiakas voi asua turvallisesti ja esteettömästi myös silloin, kun ja asiakkaan toimintakyky on heikentynyt.

Yhteisöllisen asumisen yksikössä pidetään ulko-ovet lukittuina ja ne on varustettu esimerkiksi koodilukolla. Ulko-oven koodilukkoa ohjataan koodilla, avaimenperällä tai mobiilisovelluksella. Asiakas voi myös hakea henkilökohtaista turvahälytintä, jolla voi hälyttää apua ympäri vuorokauden. Asiakas voi käyttää turvahälytintä kaaduttuaan, sairastuttuaan tai jos hän tarvitsee apua jostain muusta syystä.

Kiinteistön omistaja tai taloyhtiö laatii pelastussuunnitelman, joka sisältää tärkeimmät toimintaohjeet tulipalon varalta. Pelastussuunnitelman tarkoituksena on myös saada asiakkaat tietoisiksi asuinympäristön riskeistä sekä ehkäistä vaaratilanteita ja loukkaantumisia.

Kiinteistö on varustettu automaattisella sammutusjärjestelmällä. Toiminnanharjoittaja, tässä tapauksessa hyvinvointialue, vastaa poistumisturvallisuusselvityksen laatimisesta.

Pelastusviranomaisen arvioi selvityksen. Poistumisturvallisuusselvityksen laatimisvelvollisuudesta säädetään pelastuslaissa (379/2011).

Poistumisturvallisuusselvityksen arviointi perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen henkilöstön yhteistyöhön. Poistumisturvallisuusselvityksellä varmistetaan, että kaikki yhteisöllisen asumisyksikön asukkaat voivat poistua rakennuksesta turvallisesti itse tai avustettuna tulipalon tai muun vaaratilanteen sattuessa. Asiakkaiden poistumiskykyä arvioidaan RAI-tietoa hyödyntäen (Evac mittari).

8 Asiakkaiden asema ja oikeudet

Itsemääräämisoikeus on jokaisen henkilön perusoikeus. Asiakkaille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palveluidensa suunnitteluun ja toteutukseen.

Itsemääräämisoikeuteen kuuluu asiakkaan oikeus tehdä valintoja omista lähtökohdista käsin. Jos asiakas ei sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty ilmaisemaan mielipidettään, hänen toiveensa on selvitettävä yhdessä hänen laillisen edustajansa, omaisensa tai läheisensä kanssa. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Työntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä tai nimeäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta (sosiaalihuoltolaki 42 §).

9 Asiaksmaksut

Pohjanmaan hyvinvointialueen perimät asiaksmaksut perustuvat voimassa olevaan lainsäädäntöön; laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) ja asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992). Hyvinvointialueen hallitus vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiaksmaksut vuosittain.

Lainsäädännössä ei säädetä erikseen yhteisöllisen asumisen asiakasmaksuista.

Yhteisöllisessä asumisyksikössä asuminen ja palvelut on eriytetty siten, että asiakas tekee asunnosta vuokrasopimuksen ja maksaa käyttämistään palveluista erillisen maksun.

Vuokra

Yhteisöllisessä asumisyksikössä asukas maksaa asunnostaan vuokraa (perustuu asukkaan ja kiinteistönomistajan tai vastaavan kirjalliseen vuokrasopimukseen). Vuokraan sisältyy oman asunnon vuokran lisäksi myös yhteisten tilojen vuokra. Yhteisöllinen asuminen edellyttää hyvinvointialueen päätöstä asumisesta ja siitä, että hakija täyttää kyseisen asumisen kriteerit.

Asiakkaan tilapäisen poissaolon ajalta peritään täysi kuukausivuokra, eikä asiakkaalla ole oikeutta saada vuokrakorvausta tuolta ajalta. Sama koskee veden ja sähkön kuukausimaksuja. Koko maksu peritään keskeytyksestä huolimatta. Asiakkaan poissaolon aikana asuntoa ei saa vuokrata tai antaa toisen henkilön käyttöön, ellei siitä ole kirjallisesti sovittu asiakkaan kanssa.

Vuokrasuhde päättyy ilman irtisanomisaikaa, jos asiakas kuolee tai muuttaa pysyvästi muualle. Laskutus ja vuokrasuhde päättyvät asunnon tyhjentämistä seuraavana päivänä. Vuokralainen vastaa irtaimesta omaisuudesta ja hänellä on oma kotivakuutus.

Palvelumaksu

Yhteisöllisessä asumisessa käytetyn jatkuvan ja säännöllisen palvelun maksu määräytyy asiakkaan tarpeen, palvelutuntimäärän, asiakkaan maksukyvyn ja perheeseen mukaan samalla tavalla kuin kotihoidon maksu. Asiakkaan palvelukokonaisuuden tulee vastata palvelupäätöksen sisältöä. Jos palvelutarpeessa tai palvelujen tuottamisessa tapahtuu muutoksia, palvelupäätöstä on muutettava ja myös maksupäätös on tarkistettava.

Tukipalvelut järjestetään henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan tukemaan hänen asumistaan yhteisöllisessä asumisyksikössä. Tukipalveluihin kuuluvat muun muassa

ateriapalvelut, vaatehuollon palvelut, siivouspalvelut, turvahälyttimet ja muut teknologiset ratkaisut. Hyvinvointialue voi periä kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvistä tukipalveluista. Hyvinvointialue perii maksun myös toiminnasta, mikä edistää sosiaalista kanssakäymistä yhteisöllisessä asumisyksikössä (laki asiakasmaksuista 10 h §).

Hyvinvointialue voi periä maksun jatkuvasta ja säännöllisestä kotihoidosta, vaikka palvelut keskeytyisivät tilapäisesti asiakkaasta johtuvasta syystä. Jos palvelu kuitenkin keskeytyy yli viiden päivän ajaksi, maksua ei peritä viisi päivää ylittävältä ajalta. Jos palvelu keskeytyy hyvinvointialueesta johtuvasta syystä tai koska asiakas joutuu vuodeosastohoitoon, maksua ei myöskään peritä edellä mainitulta viideltä vuorokaudelta. Jos palvelun keskeytys kestää koko kuukauden, maksua ei peritä lainkaan. (Asiakasmaksulaki 10 k §)